L-IKONOGRAFIJA TA' SAN PIETRU U SAN PAWL FL-ISTORJA TA' L-ARTI

Victor Agius

Ġesu' ma San Pietru u San Pawl. Affresk tar-IV Seklu, katakombi ta' San Pietru u San Marcellinus, Ruma

F'dan l-artiklu ser nitkellem dwar numru ta' opri ta' arti minn epoki u stili diversi li lkoll jirraffiguraw lil San Pietru u lil San Pawl. L-ewwel eżempji ma nsibuhomx fi knejjes jew katidrali iżda fil-katakombi mudlama u umdużi ta' Ruma, peress li l-ewwel insara kienu ppersegwitati u ma setgħux jgħixu l-fidi tagħhom fil-beraħ. L-immaġini ta' l-appostli San Pietru u San Pawl jidhru f'affreski u skulturi fl-irħam sa mill-eqdem eżempji t'arti Kristjana.

F'dan l-affresk li sar madwar tliet mitt sena W.K. u li jinsab fil-katakombi ta' San Pietru u San Marcellinus jidhru mpittra kbar il-figuri ta' San Pietru u San Pawl b'Ġesu' bil-qiegħda f'nofshom u b'erba' qaddisin impittra iżgħar in-naħa t'isfel. L-ikonografija ta' din il-pittura hija waħda li turi kif kienet l-arti Kristjana tal-bidu fejn l-istil jixbaħ ħafna lill-pittura klassika Rumana li kienet iżżejjen il-vilel Rumani. Għalhekk San Pietru u San Pawl jidhru lebsin tunika bajda Rumana. Ġesu' jidher bil-qiegħda f'nofshom bi ktieb f'idu. Il-qaddisin li hemm impittra n-naħa t'isfel ta' San Pietru u San Pawl huma midfunin f'dawn l-istess katakombi. Bejn dawn l-erba' qaddisin, jidher il-Ħaruf Divin wieqaf fuq blata li minnha ħerġin erba' xmajjar. Din fiha t-tifsira ta' l-erba' evanġelji li lkoll joħorġu minn sors wieħed li hu Ġesu' Kristu l-Ħaruf Divin. Dan l-affresk (pittura diretta fuq il-ħajt) tilef ħafna miż-żebgħa tiegħu.

L-ikonografija hi l-istudju li jistabilixxi kif simboli u użu ta' kuluri jistgħu jfissru b'mod simboliku u metaforiku t-tagħlim tal-Knisja. Skond l-istoriku ta' l-arti Louis Reau fil-ktieb tiegħu 'Iconographie de l'Arte Chretien' jagħti deskrizzjoni twila ta' l-ikonografija ta' San Pietru u San Pawl tul is-sekli. Pietru minbarra mill-imfietaħ dejjem jingħaraf mill-appostli l-oħra minħabba l-fiżiku kemmxejn goff li jiġi mpitter jew skolpit. Id-daqna ta' Pietru tkun griża jew bajda mnokklata u qasira. Il-kuluri li ġeneralment jagħtu lill-ilbies tiegħu ivarja bejn kannella safrani u vjola fl-ikħal. Fl-istil oċċidentali u fl-ikonografija Biżantina jirrappreżentawh kemm kemm fartas bi troffa xagħar in-naħa ta' quddiem ta' rasu. Xi studjużi jsostnu li din talludi għat-tonsura peress illi hu kien l-ewwel Papa u mexxej tal-Knisja ta' Kristu fuq din l-art. Mill-banda l-oħra l-arti orjentali speċjalment dik tar-Rinaxximent ta' l-Ewropa tippreżentah b'xagħar folt u mnukklat. L-imfietaħ f'ħafna eżempji ta' arti sagra jiġu mpittra bħala waħda tal-fidda u l-oħra tad-deheb bit-tifsira ta' muftieħ tas-sema u ieħor ta' l-art. Simboli oħra li ġieli jidhru ma' Pietru huma d-dgħajsa li tispjega li Pietru minn sajjied fil-baħar tal-Galilea sar sajjied tal-bnedmin kif ukoll fiha t-tifsira tal-Knisja. Drabi oħra ma' Pietru barra l-imfietaħ tidher ukoll il-ħuta li tfakkarna fix-xogħol tas-sajd ta' Pietru, u aktar minn hekk sa mill-affreski ta' l-eqdem katakombi l-ħuta kienet is-simbolu ta' l-insara. Dan għaliex ħuta bil-Grieg tinkiteb ICHTHUS u kull l-ewwel ittra ta' kull kelma fil-frażi Iesous CHristos THeou Uiou Soter, b'ilsinna tfisser Ġesu' Kristu l-iben t'Alla s-Salvatur. Fit-tmintax-il seklu beda jintuża wkoll is-serduk li jfakkar fiċ-ċaħda waqt il-passjoni ta' Kristu.

Dettal mill-affresk tar-IV Seklu, katakombi ta' San Pietru u San Marcellinus, Ruma.

Pawlu – *Paulus* li fil-latin tfisser *iż-żgħir*, ġeneralment ikun impitter bix-xabla tal-martirju u skroll jew inkella ktieb f'idejh. Ta' min jgħid li x-xabla bdiet titpitter f'idejn Pawlu mhux qabel it-tmien seklu wara Kristu. Il-kuluri fl-ilbies tiegħu huma l-aħmar u l-aħdar. L-aħmar jissimbolizza l-martirju u x-xogħol li kien jagħmel b'passjoni kbira għal Kristu. L-aħdar fih it-tifsira tal-ħajja u l-entużjażmu spiritwali li bih kien jaħdem Pawlu. Fil-maġġorparti ta' l-ikonografija sagra, kemm ta' l-istil Biżantin kif ukoll tar-Rinaxximent fl-Ewropa, Pawlu huwa mpitter b'daqna skura ppuntata f'geddumu u b'rasu fartasa.

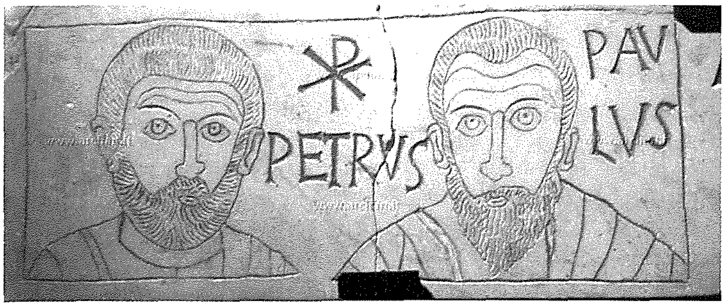

San Pietru u San Pawl. Għatu ta' sarkofagu ta' l-irħam. Mużewijiet tal-Vatikan. IV Seklu W.K.

Din li qed naraw hija wkoll arti bikrija Kristjana li nstabet fil-katakombi. Kienet instabet fil-katakombi ta' *San Ippolito*, iżda llum tinsab fil-mużewijiet tal-Vatikan. Huma evidenti ż-żewġt uċuħ kbar ta' San Pietru u San Pawl bl-ismijiet *Petrvs – Pavlvs*. Dawn l-uċuħ huma mnaqqxa fuq għatu ta' l-irħam ta' qabar. Fuq isem Pietru jidher ukoll imnaqqax is-simbolu tal-CHI RHO.

Il-biċċa xogħol li qed naraw bħalissa hija ferm interessanti għaliex turi lill-appostli San Pietru u San Pawl bil-wieqfa bl-arma tal-CHI RHO bejniethom, lebsin ilbies klassiku li jaghtihom bixra ta' filosfi Griegi. Interessanti l-fatt li din l-immaġini ġejja minn disinn magħmul bil-folji tad-deheb f'qiegħ ta' kontenitur kbir tal-ħġieġ elaborat ta' madwar tliet mitt sena wara Kristu (jiġifieri ghandha madwar 1720 sena). L-appostli għandhom ukoll il-kitba Petrvs Pavlvs u l-mod ta' kif inhuma rappreżentati l-uċuħ tagħhom huwa l-istess bħat-tradizzjoni ikonografika b'wiċċ San Pietru b'daqna nnukklata u xagħar kemm xejn goff, u wiċċ San Pawl b'daqna ppuntata u xagħru kemm kemm fartas. Meta wieħed jara l-pożizzjoni ta' dawn l-appostli b'kolonna żgħira bejniethom, San Pietru fuq ix-xellug u San Pawl fuq il-lemin, jagħraf xebħ ma' l-istatwa tan-Nadur.

San Pietru u San Pawl. Disinn fid-deheb fuq il-ħġieġ. C. 280 W.K.

Is-sarkofagu ta' Junius Bassus li sar fis-sena 389 W.K. hu wieħed mill-aktar sarkofagi magħrufa fl-istorja ta' l-arti. Sarkofagu jfisser qabar kbir forma ġeneralment ta' kaxxa ta' l-irħam li jkun skolpit b'mod mill-aktar dettaljat. Lilna jinteressana proprju ċ-ċentru ta' l-iskultura li fih, dik li l-istudjużi ta' l-arti jsejħula bħala *'Traditio Legis'* – l-għoti tal-liġi. Dan is-sarkofagu b'influwenza ta' arti klassika juri diversi xeni skolpiti lkoll b'rabta mal-ġrajja tas-salvazzjoni u mal-missjoni ta' San Pietru u San Pawl. Din il-faċċata hi maqsuma f'żewġ reġistri fuq xulxin, b'tinqix fin ta' kolonni u arkati fl-irħam. Fiċ-ċentru hemm it-*'Traditio Legis'*. L-influwenza ta' l-arti Hellenistika tidher l-aktar fil-mod kif Ġesu' hu rappreżentat mingħajr daqna, b'wiċċ ħelu u sabiħ, għadu żagħżugħ qisu xi alla Grieg li l-istudjużi ta' l-arti jsejħulu *'Apollo Christ'*. San Pietru fuq ix-xellug u San Pawl fuq il-lemin jidhru qishom xi għorrief jew filosfi Griegi, l-aktar bil-mod kif inhuma lebsin u bid-dehra ta' l-uċuħ tagħhom. Sieq ix-xellugija ta' Ġesu tidher tirfes fuq ras Coelus li hu l-alla Grieg ta' l-univers. Hawnhekk joħroġ ċar it-trijonf ta' Ġesu' Kristu bħala l-veru Iben t'Alla u r-rebħa tal-Kristjaneżmu fuq l-era klassika, pagana u Hellenistika. Hawn nifhmu kif permezz ta' arti Kristjana l-Knisja kienet twassal it-tagħlim tagħha. F'din l-iskultura qed naraw waħda mill-eqdem rappreżentazzjonijiet fl-iskultura li nafu bihom s'issa li juru lil Ġesu' flimkien ma' San Pietru u San Pawl fejn qed jgħaddilhom il-liġi f'idejhom.

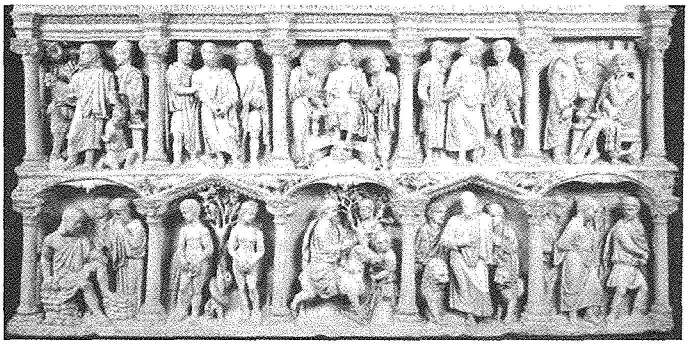

Sarkofagu ta' Junius Bassus. 389 W.K. Ruma

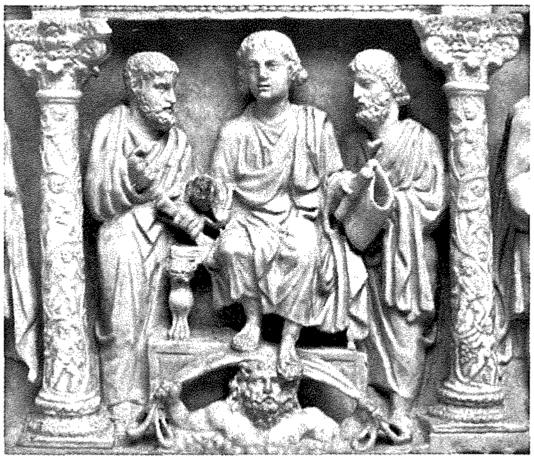

Traditio Legis. Dettal mis-sarkofagu ta' Junius Bassus. 389 W.K. Ruma

Fil-Bażilika ta' San Ambrogio ta' Milan insibu skultura ta' l-epoka Romanika li wkoll turi 'l Ġesu' mdawwar bl-appostli San Pietru u San Pawl. Din l-iskultura li saret fis-seklu disa' mill-*istucco* tissejjaħ *'traditio legis et clavum'* fejn San Pawl jidher jirċievi l-ktieb tal-liġi mingħand Ġesu', filwaqt li par imfietaħ kbar naturalment jiġu mogħtija lil San Pietru. Din l-iskultura tiddomina l-parti ċentrali ta' din il-Bażilika.

Il-Gallerija ta' l-arti Uffizi ta' Firenze, b'waħda mill-akbar kollezzjonijiet ta' l-arti fid-dinja għandha polittiku kbir u rari fil-mod li fih jiġbor il-ħajja u l-martirju tal-prinċpijiet ta' l-appostli San Pietru u San Pawl. Polittiku jfisser li l-kwadru jkun magħmul minn numru ta' kwadri żgħar magħquda flimkien li mbagħad jifformaw kwadru wieħed kbir. Dan

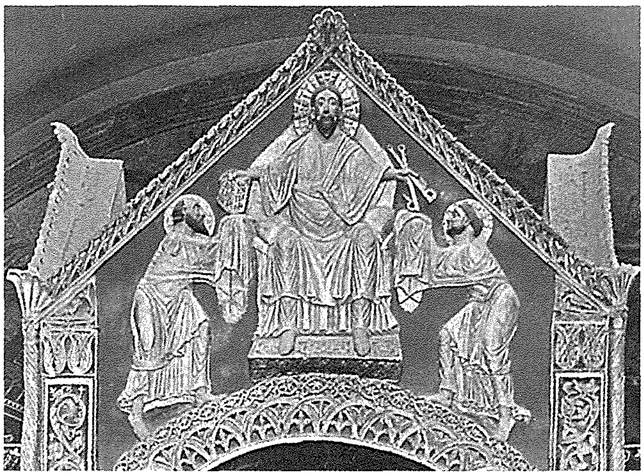

Traditio Legis et Clavum. Dettal minn skultura. Bażilika ta' San Ambrogio, Milan. Seklu IX

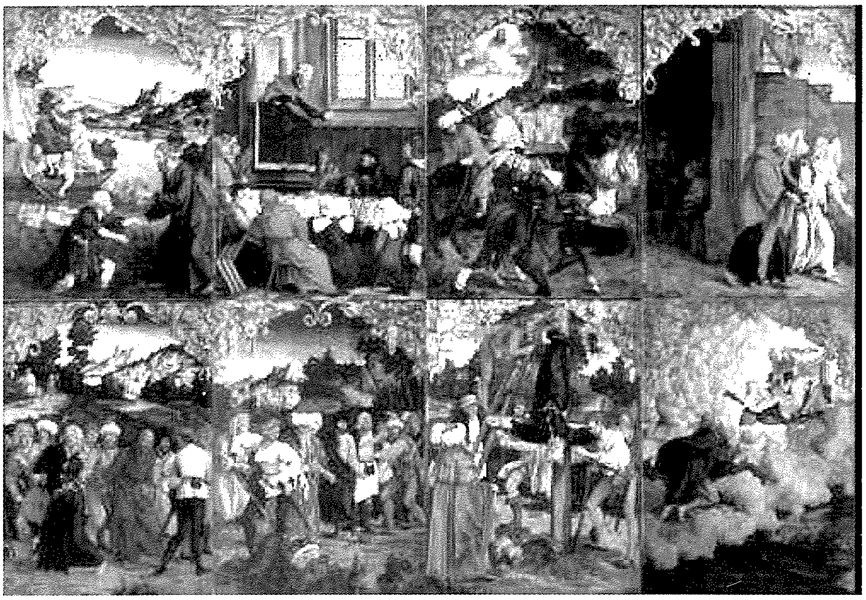

Hans Von Kulmbach.Polittiku li juri l-ħajja ta' San Pietru u San Pawl .Uffizi Firenze l-Italja. 1511

hu mpitter bi stil rinaxximentali tan-nord ta' l-Ewropa biż-żebgħa taż-żejt fuq l-injam. Dan huwa mqassam fi tmien episodji li huma:- (1) is-sejħa ta' San Pietru minn Ġesu' biex ikun sajjied tal-bnedmin; (2) San Pietru jippriedka lill-ewwel insara; (3) il-konverżjoni ta' San Pawl fi triqtu lejn Damasku; (4) San Pietru meħlus mill-ħabs; (5) San Pietru u San Pawl flimkien meħudin għall-martirju; (6) qtugħ ir-ras ta' San Pawl; (7) il-kruċifissjoni ta' San Pietru; (8) San Pietru u San Pawl fil-glorja tas-sema. Dawn l-episodji kollha huma miġbura f'din il-pittura li oriġinarjament kienet għal knisja

Hans Von Kulmbach. Ġesu' jsejjaħ lil San Pietru. Dettall mill-polittiku.Uffizi Firenze l-Italja. 1511

ġewwa Krakovja fil-Polonja u tpittret mill-artist Hans Von Kulmbach fil-1511. Id-differenza bejn l-istil rinaxximentali Taljan għal dak nordiku jinħass mill-ilbies li huma lebsin il-personaġġi, id-dettalji fil-pittura tal-pajsaġġ u l-arkitettura tax-xeni li hemm fl-isfond. Hans Von Kulmbach kien artist Ġermaniż li studja u ħadem taħt Jacopo dei Barbari u l-famuż Durer. Ix-xogħol tiegħu, inkluż dan il-polittiku, fih ukoll xebħ ma' l-istil ta' artist ieħor Ġermaniż Albrecht Altdorfer.

Caravaggio. Konverżjoni ta' San Pawl. Santa Maria del Popolo, Ruma l-Italja. 1601

Il-ġenju Michelangelo Merisi da Caravaggio wkoll ħallielna ġmiel ta' xogħlijiet b'rabta mal-martri San Pietru u San Pawl. Kwadru tal-konverżjoni ta' San Pawl tpitter fis-sena 1601 u juri lil San Pawl jgħatti għajnejh b'idejh it-tnejn wara li waqa' minn fuq iż-żiemel. Dan hu xogħol barokk, impitter biż-żejt fuq l-injam, mimli moviment u realiżmu. L-ewwel ħaġa li tolqtok hi l-kwantita' ta' dawl li joħroġ mill-pittura speċjalment mill-figura ta' San Pawl.

Din kienet il-karatteristika ta' Caravaggio fejn permezz tal-*chiaro scuro* kien joħloq kuntrasti qawwija bejn dellijiet skuri u raġġi ta' dawl bħallikieku huma mixgħulin minn *floodlight*. In-naturaliżmu li juża Caravaggio huwa evidenti fil-mod kif inhi mpittra d-daqna tal-personaġġi, l-anatomija taż-żiemel u l-elmu ma' l-art.Il-lanez tas-suldati kważi jifformaw kompożizzjoni ta' vleġġa li tmexxi l-għajn ta' min ikun qed jara l-kwadru u jiffoka fuq il-figura ta' San Pawl mixħut fl-art bid-dija li tgħammixlek għajnejk. Fuq il-lemin jidher Ġesù mtajjar ma' anġlu waqt li qiegħed jiftaħ idejh b'ġest ta' komunikazzjoni ma' Sawlu. Huwa kapulavur kolossali ta' Caravaggio fejn ir-realiżmu u l-atmosfera kaotika hi evidenti fil-mod ta' kif iż-żiemel qiegħed kważi jitnaffar b'ħarsa mbeżża' u b'saqajh għal ftit ma jirfsux lil San Pawl li hu mixfut ma' l-art b'għajnejh magħluqa.

Ta' Caravaggio wkoll, se nitkellem dwar il-famuża kruċifissjoni ta' San Pietru. Hawn joħroġ aktar il-karattru ta' Caravaggio fir-realiżmu anatomiku tal-ġisem ta' raġel xwejjaħ bid-dettalji kollha ta' kif l-imsiemer twal qed iżommuh imdendel ma' l-għuda tas-salib. Id-dettalji espressivi li hemm impittra fuq l-uċuħ, speċjalment fuq il-wiċċ muġugħ ta' San Pietru, li għalkemm kważi rasu 'l isfel qiegħed b'għajnejh fissi fuq idu x-xellugija minfuda b'musmar, juru l-mod kif il-figuri mpittra minn Caravaggio jidhru qishom ħajjin. Ta' min jgħid li Caravaggio kien artist li dejjem fittex il-verita' fl-arti tiegħu u dejjem interpreta l-affarijiet fl-istat naturali tagħhom u mhux jipprova jsebbaħhom u jagħmilhom aktar puliti biex jogħġbu l-għajn. Eżempju klassiku ta' dan hu kif wieħed minn dawk li qed isallbuħ jinsab għarkubbtejh ħafi bil-pala f'idu u qiegħ saqajh iħares lejna. Barra l-mod realistiku li bih is-sieq hi interpretata b'mod eċċellenti, hija wkoll maħmuġa u bil-qiegħ iswed dlam. Din kienet xi ħaġa li anke l-artisti l-kbar ma kinux jagħmluha, iżda dan kien Caravaggio! Il-*chiaro scuro* ta' dan il-kwadru hu aktar b'saħħtu minn ta' qablu fejn l-isfond huwa skur ħafna u l-ġisem qaddis ta' San Pietru hu mixgħul b'dawl esaġerat u kważi jidher ħiereġ barra mill-kwadru. Dan jinsab fil-knisja ta' *Santa Maria del Popolo ġewwa Ruma, l-Italja.*

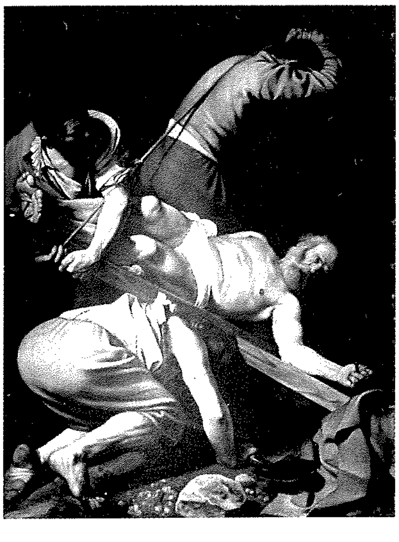

Caravaggio. Kruċifissjoni ta' San Pietru. Santa Maria del Popolo, Ruma l-Italja. 1601

Mattia Preti. Qtugħ ir-ras ta' San Pawl.

L-artist Caravaggio kellu diversi artisti li lkoll kienu ispirati mix-xogħol tiegħu u kienu msejħa *Caravaggisti*. F'Malta barra ż-żewġ xogħlijiet ta' Caravaggio għandna diversi xogħlijiet ta' dawn is-segwaċi tiegħu. Artist importanti ta' l-iskola Naplitana kien il-Kalabriż Mattia Preti li għex l-aħħar parti ta' ħajtu ġewwa Malta fi żmien il-Kavallieri. Bħal kull artist kbir ieħor dan ukoll tratta t-tema tal-martirju ta' San Pietru u San Pawl. F'din il-pittura qed naraw lil San Pawl eżatt qabel ma qatgħulu rasu. Dan ix-xogħol jixhed kif Preti xorob mill-artist Caravaggio u mill-Ispanjol Ribera l-użu tal-*chiaroscuro* u l-logħob tad-dwal fil-kompożizzjoni tal-pittura. San Pawl jidher in-naħa t'isfel b'idejh marbuta wara dahru, għajnejh iffissati lejn il-ktieb ta' l-Atti ta' l-Appostli miftuħ li s-soltu fl-ikonografija dejjem jiġi mpitter f'idejh, bi ħwejġu imneżża' sa' qaddu u b'rasu nklinata ftit 'l isfel. Jekk wieħed jikkonsidra ftit l-uċuħ li hemm impittra f'din il-pittura jinduna kemm l-immodellar tagħhom huwa simili għall-kwadru titulari tal-Bażilika tan-Nadur. Dan jaċċertana li l-kwadru tan-Nadur huwa ta' l-iskola ta' Mattia Preti. L-aktar li huma ċari huma wiċċ San Pawl u s-suldat li jidher warajh. Preti minbarra l-*chiaroscuro* u l-logħob tal-kuluri jinqeda wkoll b'dettalji ta' panneġġi studjati tajjeb, dettalji bħal ktieb li jidher miftuħ quddiem Pawlu u l-espressjonijiet fuq l-uċuħ li huma realistiċi ferm.

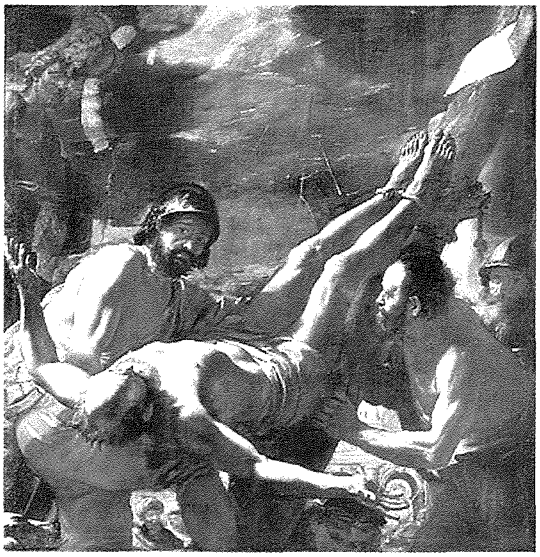

Mattia Preti. Kruċifissjoni ta' San Pietru.

Fil-kruċifissjoni ta' San Pietru, Preti jagħtina kompożizzjoni stupenda fejn aħna qed nassistu flimkien mas-suldati waqt li Pietru għadu qed jiġi mdendel bil-ħbula minn saqajh mas-salib. L-użu tal-*chiaroscuro* jurina ċar kif Preti ħareġ tant tajjeb id-dettalji fl-anatomija tal-ġisem ta' San Pietru. Wieħed kważi jħoss it-tensjoni u l-piż tal-mod kif saqajn Pietru huma miġbudin 'il fuq maz-zokk sabiex dawn ikunu jistgħu jiġu msammrin b'San Pietru rasu 'l isfel. L-istess wiċċ ta' l-istess suldat li jidher impitter fil-martirju ta' San Pawl jerġa' jitfaċċa f'dan il-kwadru li din id-darba jidher li qed iħares dirett lejna l-ispettaturi ta' din il-kruċifissjoni ħarxa.

Mattia Preti wara li laħaq kavallier dam Malta erbgħin sena li fihom kien produttiv ħafna u anke kellu bosta kummissjonijiet għal barra minn Malta. L-istudjużi jafu biċ-ċert li ġieli kien saħansitra jitqabbad jagħmel kopji ta'xogħlu stess u anke kien jinqeda bl-aljevi tal-bottega tiegħu biex iħaffulu x-xogħol. Dan seta' kien ukoll il-każ tat-titular tan-Nadur, fejn pittura bl-istess dettalji u kompożizzjoni pero li tidher magħmula minn id aktar soda tinsab ġewwa l-knisja tal-Ġiżwiti l-Belt Valletta magħmula minn Mattia Preti nnifsu.

Mattia Preti. San Pietru u San Pawl meħudin għall-martirju, Knisja tal-Ġiżwiti l-Belt Valletta.

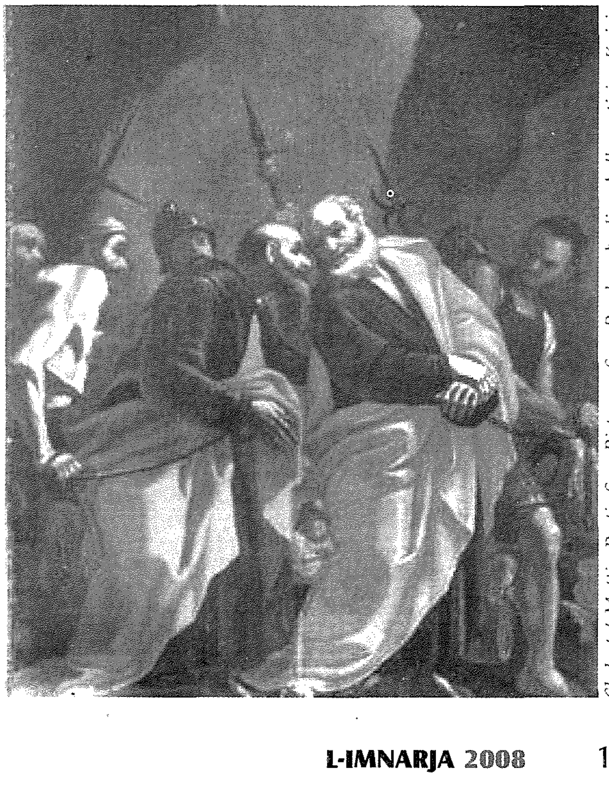

Skola ta' Mattia Preti. San Pietru u San Pawl meħudin għall-martirju, Knisja Bażilika tan-Nadur Għawdex. ċ.1700

Storiċi ta' l-arti huma ċerti li t-titular tal-Bażilika tan-Nadur huwa xogħol tal-bottega ta' Mattia Preti fejn minbarra x-xebħ tal-personaġġi wżati fih ma' kwadri oħra famużi ta' Preti, hemm ukoll il-kuluri wżati bħal cilabro (il-lewn li jagħti fl-aħmar) fuq San Pawl li huwa karatteristika ċara tal-pinzellati ta' Mattia Preti. Hemm min isostni li t-titular tan-Nadur jista' jkun ix-xogħol jew ta' Pietro Paolo della Chiesa (magħruf bħala *il Romano*) jew inkella ta' Giacchino Loretta. Dawn it-tnejn kienu aljevi ta' Mattia Preti. Loretta huwa l-artist li naħsbu li pitter il-kwadru titulari ta' San Ġwann Battista fix-Xewkija. Dokumenti li juru min pitter il-kwadru titulari tan-Nadur ma jeżistux. Fis-snin tmenin kien sar xi restawr fuq it-titular tan-Nadur. F'dan ir-restawr setgħu saru xi interventi ta' pinzellati fil-kwadru u b'hekk ċerti karatteristiċi tal-pittura oriġinali ġew mgħottija. Ikun ferm xieraq jekk isir tindif tal-kwadru b'restawr professjonali biex jerġa' jġib lura l-istat oriġinali tal-pittura. Ma' dan tkun idea tajba kieku fil-knisja l-kwadru jiġi mdawwal b'mod aħjar u hekk inkunu nistgħu napprezzaw u nitgħallmu aktar dwar il-valur prezzjuż u sinjifikanti ta' waħda mill-aktar xogħlijiet artistiċi li jinsabu f'Għawdex li juru l-influwenza ta' Mattia Preti.

Din kienet titwila ferm qasira lejn numru żgħir ta' xogħolijiet li lkoll juru lil San Pietru u San Pawl. J'alla lkoll nagħrfu nippreservaw u napprezzaw it-teżori li għandna fil-gżejjer tagħna u nifhmu li primarjament dawn saru biex jirriflettu l-fidi tal-ġens Malti u jżejnu l-identita' reliġjuża u kulturali ta' Malta u Għawdex tagħna.

Bibjografija

Elsner J. *'Imperial Rome and Christian Triumph'; Oxford University Press, 1998*

Ferguson G. 'Signs and Symbols in Christian Art'; Oxforn University Press, 1977

Lassus J. 'The Early Christian and Byzantine World'; Paul Hamlyn Ltd, London, 1967

Syndicus E. 'Early Christian Art'; Hawthorn Books, New York, 1962

Huyghe R. 'Larousse Encyclopedia of Byzantine and Medieval Art'; Hamlyn Ltd, London, 1974

Reau L. 'Iconographie de l'Arte Chretien'; Presses Universitaires de France, Paris, 1959

Whitfield C. 'Painting in Naples from Caravaggio to Giordano'; Royal Academy of Arts, London, 1982

Quiviger F. 'Caravaggio'; Scala Books Ltd, London, 1992

www.esoteria.org/mattia/alcuneopere.htm

http://www.aug.edu/augusta/iconography/

http://santiebeati.it

Ringrazzjamenti

Dun Gino Gauci

Dun Charles Vella

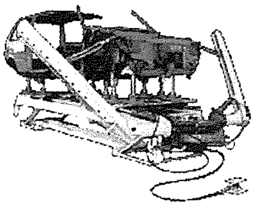

Cadillac Garage

Joe Camilleri
N.B. Qortin Str.,
1640, Nadur, Gozo.
Tel: 2155 2156 1021
Mob: 9984 7071

• *Panel Beating* • *Spray Painting*
• *Rust Treatment* • *Colour Matching*
• *Car Bench* • *Chassis Alignment*

RUMAN
MINI MARKET

Fejn issibu affarijiet tal-ikel,
ħxejjex friski u prodotti oħra

Triq Sant'Indrija, Nadur

Jekk għandek problemi fil-bjut għax jumdu,
joqtru jew problemi oħra
PETER GRIMA
isolvilek kull problema bil-MEMBRANE
hekk imsejjaħ ukoll Qatran tan-nar.
Jaqdik b'xogħol mill-aħjar u sodisfaċenti.

"Il-Paċi", Vjal l-Imnarja, Nadur, Għawdex.
Tel: 2155 2389